

www.ketab.ir

مانه و مانویت

نگارخانه
نشر نگاه معاصر

هفت گفتار
در تأثیرپذیری‌ها
و تأثیرگذاری‌های
کیش مانوی

حمیدرضا اردستانی رستمی

مانی و مانویت (هفت گفتار در تأثیرپذیری‌ها و تأثیرگذاری‌های کیش مانی)

ترجمه: حمیدرضا اردستانی رستمی

ناشر: نشر نگاه معاصر (وابسته به مؤسسه پژوهشی نگاه معاصر)

مدیر هنری: باسَم‌الرَّسام

حروف‌چینی و صفحه‌آرایی: طاهره شامانیان

طرح روی جلد: المیرا عبدالهیان

لیتوگرافی: نوید

چاپ و صحافی: پیکان

نوبت چاپ: یکم، ۱۴۰۰

شمارگان: ۵۵۰

قیمت: ۵۵۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۹۰-۰۰۶۹-۴

- سرشناسه : رده‌بندی رستمی، ۱۳۵۷-
عنوان و نام پدیدآور : مانی و مانویت (هفت گفتار در تأثیرپذیری‌ها و تأثیرگذاری‌های کیش مانی)
[گردآوری و ترجمه حمیدرضا اردستانی رستمی].
مشخصات نشر : تهران. نگاه معاصر، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری : ۱۸۶ ص؛ ۱۴/۵×۲۱/۵ س.م.
فروست : ادیان.
شابک : ۹۷۸-۶۲۲-۲۹۰-۰۰۶۹-۴ ریال.
وضعیت فهرست‌نویسی : فیبا.
یادداشت : کتاب‌نامه، ص. ۱۸۷-۱۸۸.
عنوان دیگر : هفت گفتار در تأثیرپذیری‌ها و تأثیرگذاری‌های کیش مانی.
موضوع : مانی، ۲۱۶-۲۷۶؟ م.
موضوع : Māni.
موضوع : مانویت - مقاله‌ها و خطابه‌ها.
موضوع : Maichaeism-Addresses, essays, Lectures.
رده‌بندی کنگره : BT۱۴۱۰.
رده‌بندی دیویی : ۲۹۹/۹۳۲.
شماره کتاب‌شناسی ملی : ۸۴۸۷۱۰۵.
اطلاعات رکورد : فیبا.

نشانی: تهران - مینی‌سیتی - شهرک محلاتی - فاز ۲ مخابرات - بلوک ۳۸ - واحد ۲ شرقی.

تلفن: ۲۲۴۴۸۴۴۱۹، پست الکترونیک: negahe.moaser94@gmail.com

اینستاگرام: nashr_negahemoaser

گفتارنما

- پیش‌گفتار..... ۹
- جستار نخست: حماسهٔ ایرانی و کتابِ غولانِ مانوی..... ۱۳
- پراذز اُکتور شروو.....
- جستار دوم: بازتابِ سنت‌های شفاهی ایرانی در ادبیاتِ مانوی..... ۶۱
- پراذز اُکتور شروو.....
- جستار سوم: حماسهٔ گیل‌گمش و مضامینِ مانوی آن..... ۸۵
- استفانی دآلی.....
- جستار چهارم: از مانی تا مزدک (برخی آرا دربارهٔ «زندِیگ» در فارسیِ میانه)..... ۱۲۵
- تورج دریایی.....
- جستار پنجم: مانستان و خانقاه..... ۱۳۹
- بو اوتاس.....
- جستار ششم: حاکمیتِ عیسی در آخرالزمان، یک سندِ مانوی تازه..... ۱۵۹
- وزنر زوندِرمان.....
- جستار هفتم: ستایش و آفرین بر تو باد..... ۱۷۳
- انریکو مورانو.....

پیش‌گفتار

جستارهایی که پیش روی خواننده گرامی قرار گرفته است، ترجمه مقالاتی است از ایران‌شناسان برجسته که عمر خود را صرف شناخت ایران و شناساندن فرهنگ ایرانی کرده‌اند. این جستارها را پیش‌تر، در سال‌های نه‌چندان دور، آن‌گاه که در دوره کارشناسی ارشد رشته فرهنگ و زبان‌های باستانی در دانش‌گاه شهید بهشتی، مشغول به تحصیل بودم، به واسطه نگارش پایان‌نامه‌ام که در پیوند با متن‌های مانوی بود، ترجمه کردم.

جستار نخست در این مجموعه، «حماسه ایرانی و کتاب غولان مانوی» نام دارد و اثری است از پراڈز اُکتور شروو. او در این جستار، آن‌چنان که خود توضیح می‌دهد، به بررسی پیوند میان سنت حماسی کهن ایرانی و کتاب غولان مانی پرداخته است. از دید او، روایت حماسی - اسطوره‌ای و داستان‌های پُرآوازه گذشته درباره سرچشمه جهان و انسان، تا اندازه‌ای در اسطوره مانی و مبلغان مانوی گنجانده شده و با سنت‌های اسطوره‌ای و در پیوند با کتاب مقدس درباره غولان و طوفان برآمخته است. مانی اسطوره‌های ایرانی را دگرگون کرده است تا با روایت خویش از پیدایش گیتی هم‌آهنگی یابد. او همه قطعه‌های ادبی بازمانده از مانی را که دربردارنده اشاره‌هایی به سنت حماسی ایران است، برای آسانی کار در این جستار گرد آورده است.

جستار دوم هم متعلق است به پراڈز اُکتور شروو با نام «بازتاب سنت‌های شفاهی ایرانی در ادبیات مانوی». آن‌چنان که از عنوان مقاله برمی‌آید، شروو بر این باور است که مانویان، مواد ادبی خود را از سنت‌های ایرانی پیش از خود

فرا گرفته‌اند و آن را در متن‌های خود به کار برده‌اند. او این فرضیه را مطرح می‌کند که از آنجایی که احتمالاً بیش‌تر ادبیات ایرانی تا پیش از قرن سوم اصلاً مکتوب نشده بوده است، مانوی‌ها این مضامین ادبی را از طریق سنت‌های شفاهی ایرانی گرفته‌اند.

جستار سوم با نام «حماسه گیل‌گمش و مضامین مانوی آن» از آن استفانی دالی است. او در این جستار می‌کوشد تا حماسه گیل‌گمش را به عنوان خاستگاه برخی باورهای موجود در کیش مانی معرفی کند و وام‌داری مانویان را به این اثر نشان دهد که در پیرامون زادگاه مانی شکل گرفته است.

در جستار چهارم که «از مانی تا مزدک (برخی آرا درباره زندگی در فارسی میانه)» نام گرفته و نوشته تورج دریایی است، درباره اصطلاح زندگی و ریشه آن (که در پیوند با گروه‌هایی در دوره ساسانی و اوایل عصر اسلامی، از جمله مانویان، مفسران/اوستا و ملحدان است)، بحث شده است. به نظر دریایی، در آغاز این واژه به مانوی‌ها، سپس به مزدکی‌ها و پس از آن در اواخر عصر ساسانی و اوایل دوران اسلامی، به ملحدان اطلاق شده است.

جستار پنجم «مانستان و خانقاه» نام دارد. نویسنده این جستار، بو اوتاس، می‌کوشد تا در آن مناسبات و پیوند خانقاه/خانگاه صوفیان در دوره اسلامی را با مانستان‌های مانوی بسنجد. او ریشه لغوی مانستان و خانگاه را یکی می‌داند و میان گرامیان سمرقند در قرن چهارم هجری که خانقاه‌نشین هستند با سپیدجامگان زندگی در وراورد پیوند می‌بیند.

جستار ششم هم از آن ورژر زوندلمان است با نام «حاکمیت عیسی در آخرالزمان، یک سند مانوی تازه (برگه‌های ۱۳-۱۴)». او در این جستار می‌کوشد تا نشان دهد مدت زمان چهارصد ساله حکومت آخرالزمانی مسیح که در آثاری چون غزل‌های سلیمان، مکاشفات اخنوخ، مکاشفات باروخ و کتاب چهارم عزرا آمده، به مانویت و متن‌های مانوی چون شاهپورگان و اندرزی درباره جنگ بزرگ و دیگر آثار مانوی راه یافته است.

جستار هفتم هم عنوان «ستایش و آفرین بر تو باد» بر خود دارد که انریکو مورانو آن را نوشته است. در این جستار، او با توجه به سه نسخه پارتی M80،

M40 و M79 و با در نظر داشتن دست‌نویس سُغدی Mainz 412، متنی مانوی را که دربارهٔ آفرین بزرگان (Wuzurgān Āfrīwan) است و با عنوان «'st'w'd 'wd 'fryd 'yy tw» (ستایش و آفرین‌شده‌ای تو)، بازسازی و ویرایش کرده است.

پس از سال‌ها، اکنون این مجموعه را در این‌جا گرد آوردم که به همتِ دوستِ بزرگوار، جناب آقای اکبر قنبری، مدیر نشر نگاهِ معاصر، انتشار می‌یابد. از ایشان سپاس‌گزاری می‌کنم که هم‌چون گذشته، انتشار این اثرِ ناچیز را پذیرفتند و بنده را رهینِ لطف و مهربانی خویش قرار دادند. برایِ ایشان که همهٔ زندگیِ خود را صرفِ کتاب و نشرِ کتاب کرده‌اند (بی‌آن‌که به سودِ مادیِ آن بیندیشند) و به گسترشِ فرهنگِ کوشیده و می‌کوشند، از ایزدِ پاکِ پیروزی و بدرودی می‌خواهم. هم‌چنین، وظیفهٔ خویش می‌دانم دوستانِ فرهیختهٔ خود: مسعود یوسف حصیرچین، سید عزیز رودبندی و دکتر داود خزایی را سپاس‌گزارم که یاریِ خود را از بنده، در ترجمهٔ این جستارها دریغ نداشتند و هیچ پرسشِ بنده را بی‌پاسخ نگذاشتند. به ویژه در این‌جا باید از دکتر داود خزایی یاد کنم که جستارِ پنجم (مانستان و خانقاه)، کاملاً به یاری و همراهیِ ایشان ترجمه شده است و در آن سهیم‌اند. دیگر بار یاریِ همهٔ دوستان را سپاس می‌گزارم و برایِ همگی از درگاهِ یزدان، نیکی و بدرودی می‌خواهم.

حمیدرضا اردستانی رستمی

شانزدهم مهرماه ۱۴۰۰